

Tarnopolskyi, O. B. (2006). *Metodyka navchannia inshomovnoi movlennievoi diialnosti u vyshchomu movnomu zakladi osvity* [Methods of teaching foreign language communication in higher education institution]: navch. posibnyk. Kyiv: Firma «INKOS». 248 s. [in Ukrainian].

Brown, G. (2010). Listening in a second language. In M. Berns (Ed.), *Concise encyclopedia of applied linguistics*. Oxford, UK: Elsevier. Pp. 157–163. [in English].

Richards, J., & Burns, A. (2012). *Tips for teaching listening: A practical approach*. White Plains, NY: Pearson Education. A highly practical manual detailing practical classroom techniques for teaching listening, including dozens of handouts and activities for all levels. 244 p. [in English].

Hinkel, E. (2006). Current perspectives on teaching the four skills. *TESOL Quarterly*, 40. Pp. 109–131. [in English].

Clark, H., & Clark, E. (1977). *Psychology and language: An introduction to psycho linguistics*. New York, NY: Harcourt Brace Jovanovich. Pp. 437–450. [in English].

Richards, J. (1983). Listening comprehension: Approach, design, procedure. *TESOL Quarterly*, 17. Pp. 219–239. [in English].

Дата надходження до редакції: 14.07.2021 р.

УДК 811.161.2 (07) 378

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-107-3-101-106

Оксана КОЗИЦЬКА,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри стилістики
та культури української мови
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-3089-9494
e-mail: oksanakozitska2@gmail.com

Наталія ПОЛІЩУК,

кандидат філологічних наук,
викладач кафедри стилістики
та культури української мови
Рівненського державного
гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-4120-8687
e-mail: nata-polishchuk@ukr.net

ВИДИ ВПРАВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ) ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті розглянуто основні положення щодо вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у закладі вищої освіти, проаналізовано зміст навчального предмета «Українська мова (за професійним спрямуванням)» і принципи його реалізації у процесі підготовки фахівців психологічних спеціальностей, з'ясовано професійні аспекти та результати навчання студентів-психологів. Виокремлено мету курсу, завдання та методи навчання, основні аспекти викладання ділової української мови у гуманітарних закладах вищої освіти, окреслено перспективи.

Проаналізовано види вправ на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням), що формують професійну компетентність магістра психології, сприяють ефективному розвитку та активному застосуванню базових мовленнєвих умінь здобувачів освіти. Обґрунтовано методiku вивчення нових термінів і понять у процесі засвоєння студентами фахової

термінології, визначено основні аспекти у формуванні та вдосконаленні термінологічної компетентності під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», проілюстровано методи успішного засвоєння та активного використання професійної лексики, зокрема ефективно поєднання різних вправ. Представлено основні типи завдань, які сприяють кращому засвоєнню фахової лексики. Здійснено аналіз сучасного стану викладання професійної лексики, редагування, коригування, перекладу наукових текстів та основ професійного ділового мовлення. Окреслено проблему використання словників, передусім галузевих, під час опрацювання фахових текстів, що супроводжується виконанням вправ на закріплення фахової термінології.

Ключові слова: методи викладання, результати навчання, професійна лексика, термінологічна компетентність, методи навчання.

Oksana KOZITSKA,
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor, Associate Professor
of Department of Stylistics and Culture
of the Ukrainian Language,
Rivne State Humanitarian University,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3089-9494
e-mail: oksanakozitska2@gmail.com

Nataliya POLISHCHUK,
Candidate of Philological Sciences,
Lecturer of Department of Stylistics and Culture
of the Ukrainian Language,
Rivne State Humanitarian University,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4120-8687
e-mail: nata-polishchuk@ukr.net

TYPES OF EXERCISES IN UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES (FOR PROFESSIONAL PURPOSES) FOR STUDENTS OF PSYCHOLOGICAL SPECIALTIES

Abstract. *The article considers the main provisions for studying the course «Ukrainian language (for professional purposes)» in a higher education institution. We analyzed the content of the subject «Ukrainian language (for professional purposes)» and the principles of its implementation in the training of specialists in psychological specialties, clarifies professional aspects and learning outcomes of students-psychologists. It has been highlighted perspectives, purpose of the course, tasks, methods and the main aspects of teaching the business Ukrainian language in humanitarian institutions of higher education.*

It has been analyzed the types of exercises in Ukrainian language classes (for professional purposes) which form the professional competence of the master of psychology, contribute to the effective development and active application of basic speech skills of students-psychologists.

The method of studying new terms and concepts in the process of mastering professional terminology by students is substantiated. The main aspects in formation and improvement of terminological competence during the studying of discipline «Ukrainian language (for professional purposes)» are defined. Methods of successful mastering and active use of professional vocabulary that is combination of different exercises are illustrated. The main types of tasks that contribute to the better mastering of professional vocabulary are analyzed.

It has been analyzed current state of teaching professional vocabulary, editing, proofreading, translation of scientific texts and the basics of professional business speech. The attention is paid to the problem of using dictionaries, in particular branch ones, during the processing of professional texts, which is accompanied by the implementation of exercises to consolidate the new terminology.

Key words: *teaching methods, learning outcomes, professional vocabulary, terminological competence, teaching methods.*

Постановка проблеми. Мова – універсальний засіб не лише спілкування, а й плідної співпраці фахівців. Уміння спілкуватися державною мовою є безперечним засобом успіху в майбутній професійній діяльності (Богословець, 20213, с. 42).

Система сучасної вищої професійної освіти вимагає підвищеної уваги до предметів лінгвістичного циклу, а саме вивчення студентами таких дисциплін, як: «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Ділова українська мова», «Психологія спілкування», «Риторика», «Публічне мовлення», «Зарубіжна культура» та ін.

Навчальна дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)» передбачає вироблення та закріплення умінь і навичок володіння українською мовою для висловлення думки, а також для складання фахових документів. Оскільки мова є засобом пізнання, спілкування і впливу, то мовна компетенція – це одна зі складових професійної підготовки психолога. Фахівець-психолог повинен бездоганно володіти літературною мовою, уміти послуговуватися нею для висловлення думки. Передусім це стосується професійної підготовки. Тому одним зі складників професійної підготовки студентів-психологів є забезпечення належного рівня опанування професійної комунікації на заняттях з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», адже професійна культура фахівця-психолога насамперед ґрунтується на вмінні спілкуватися з колегами, підлеглими, державними службовцями, відпрацьовувати службові й нормативні документи.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить, що із курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» видано чимало посібників. Зокрема, проблеми викладання професійної української мови є сферою зацікавлення таких відомих українських мовознавців, як О. Біляєв, М. Вашуленко, Л. Скуратівський, Г. Шелехова. Окремі дослідження проблем методики

викладання в закладах вищої освіти відображено в працях Л. Паламара, Г. Кацавця, С. Глущик, О. Дияк, С. Шевчук, А. Головач, А. Коваль, Г. Онкович та ін.

Мета статті – проаналізувати основні акценти викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для студентів-психологів, зокрема професійні особливості та результати навчання, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Головним завданням у викладанні української ділової мови є виховання особистості з високою мовною культурою, професійно освіченого майбутнього фахівця (Шевчук, 2011, с. 56). Зважаючи на це, важливою умовою викладання ділової української мови в гуманітарних закладах вищої освіти є формування у майбутніх фахівців-психологів:

- мовної компетенції, що передбачає знання і практичне оволодіння нормами літературної професійної мови;
- навичок самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні;
- умінь і навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері;
- стійких навичок усного й писемного мовлення, зорієнтованих на професійну діяльність;
- навичок оперування фаховою термінологією, редагування, корегування та перекладу наукових текстів.

Упродовж вивчення дисципліни студенти-психологи набувають теоретичних знань про фахове спілкування, його етапи та роль у професійній діяльності, засвоюють термінологію майбутньої спеціальності, відомості про призначення і структуру ділових документів, необхідних фахівцеві такого профілю, формують стійкі комунікативні компетенції, потрібні у професійному спілкуванні, навички користування вербальними і невербальними засобами обміну інформацією.

У результаті навчання студенти-психологи повинні володіти такими знаннями та вміннями:

- користуватися чинним українським правописом, словниками різних типів, довідниками;
- застосовувати набуті знання мовних норм на практиці;
- володіти культурою діалогічного та полілогічного мовлення;
- правильно використовувати різні мовні засоби відповідно до комунікативних намірів;
- влучно висловлювати думки з метою успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності;
- здійснювати структурно-стилістичний аналіз, коригування текстів відповідно до норм української літературної мови;
- застосовувати українську термінологію зі свого фаху в комунікативних ситуаціях професійної діяльності;
- перекладати тексти українською мовою, використовуючи словники;
- складати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби, що репрезентують їхню специфіку.

Вивчення особливостей психологічної термінології – важливий фактор професійного спілкування. Практичний досвід роботи викладачів кафедр стилістики

та культури української мови Рівненського державного гуманітарного університету свідчить, що студентам необхідні знання термінів із вікової, загальної, соціальної психології, економіки, педагогіки, філософії, фармації тощо. Тому на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) студенти отримують навички роботи зі словниками, набувають вміння правильно переказати тексти, самостійно складають словники основних термінів із відповідної дисципліни. Такі практичні завдання сприяють покращенню культури мовлення, тренуванню професійної пам'яті, розвивають навички усного і писемного мовлення. Наведемо приклади деяких із них.

Завдання 1. Самостійно доберіть текст фахового спрямування, визначте, до якого функціонального стилю він належить та схарактеризуйте показники його зв'язності.

Завдання 2. Розкрийте зміст поданого нижче висловлювання, з'ясувавши значення терміна «психологія».

«Психологія – це вираження словами того, чого неможливо ними висловити» (Джон Голсуорсі).

Завдання 3. Від поданих нижче слів утворіть стандартні словосполучення з прийменниками.

Соціальна психологія, макросередовище, спільноти, інтереси, настрої, колектив, психологічна сумісність, стосунки, керівництво, самооцінка, стан.

Завдання 4. Перекладіть текст українською мовою, запам'ятайте його зміст.

Лексикологія – раздел языковедения, который изучает словарный состав языка как систему, а также основные типы лексических значений слов, их структурно-семантические разряды, группирует слова по происхождению и стилистическому использованию, исследует пути развития и обновления лексической системы языка. Существуют и другие разделы науки о слове, которые изучают отдельные вопросы лексикологии: семасиология (наука о значении слова и связанных с ним вопросах полисемии, омонимии, синонимии, антонимии), этимология (наука о происхождении слов, их первоначальных значениях, родстве с другими словами), а также разделы, которые изучают отдельные группы слов: ономастика (учение об именах собственных), топономика (о собственных географических названиях, названиях населенных пунктов, гор, полей, улиц и т. д.), гидронимика (о собственных именах водных артерий), антропонимика (о собственных именах существ – фамилиях, именах, кличках), терминология (учение о терминах). (Із підручника).

Завдання 5. Випишіть із тексту слова-терміни. Вставте пропущені розділові знаки.

На першому внутрішньоіндивідуальному рівні особа розглядається як система якостей індивіда представлених перш за все в спрямованості темпераменті характері здібностях. За таких обставин спрямованість орієнтує діяльність і спілкування людини. Здібності забезпечують їхню успішність. Характер визначає зміст поведінки людини його вчинків по відношенню до інших людей. Темперамент надає вплив на форму виразу відносин особі в поведінці людини. На міжіндивідуальному рівні особа характеризується в системі її міжособистісних зв'язків.

Завдання 6. Розкрийте значення поданих слів, використовуючи словник іншомовних слів.

Абзац, стандарт, штамп, реквізит, бланк, копія, діловодство, гриф, кліше, резолюція, рубрикація, індекс, формуляр.

Важливим у розвитку професійного мовлення студентів-психологів є визначення форм роботи з текстом за видами мовленнєвої діяльності для побудови самостійних висловлювань із фахових тем, використовуючи терміни і термінологічні фразеологізми. Зміст навчального матеріалу з формування українського професійного мовлення студентів-нефілологів пов'язаний передусім із роботою з текстом за видами мовленнєвої діяльності, на основі яких виконуються різні вправи тренувального характеру, наприклад:

Завдання 1. Напишіть короткі повідомлення на запропоновані теми:

– Соціальна психологія індивідуальності: розмаїття життєвих світів.

– Індивідуальність у соціумі.

– Суспільні стереотипи та прийняття соціумом індивідуальної своєрідності. Молодіжна субкультура як чинник формування індивідуальності.

– Характер та особистість.

Завдання 2. Змодельуйте і запишіть бесіду між особою, яка влаштовується в школу на посаду практичного психолога, та директором закладу.

Завдання 3. Складіть цитатний план до теми «Мовленнєва комунікація у фаховій діяльності».

Значно поглиблюють знання з мови вправи на вивчення слова. Вивчення фонетики передусім сприяє формуванню в студентів-психологів навичок усного мовлення як найважливішого засобу комунікації між людьми. Зважаючи на те, що в усному мовленні мовні значення виражають лише за допомогою звуків, чи не найважливішою умовою оволодіння українською мовою майбутніми психологами є опанування основ її фонетичної системи, усвідомлення фонетичних особливостей українського мовлення, розуміння його фонетичної (звукової) організації, милозвучності, естетичності звукового ладу. Окреслимо такі види вправ на формування згаданих вище вмій:

Завдання 1. Перепишіть, вставляючи замість крапок літери.

Духовний світ л...дини, соціально...психологічні риси, цін...існі орієнтації, рол...ві функції, жит...єва поз...ція, формуван...я громадс...кої активності, проблеми внутрішн...ї суперечливості особистості і шляхи її подолан...я, самовихован...я особистос...ті.

Завдання 2. Зазначте, в якому рядку в усіх словах на місці крапок потрібно поставити букву е:

а) пл...нарний, дал...ч, щ...б...тати, пиш...мо, ч...мпіон;

б) пал...чка, к...піти, руцн...чок, д...р...гент, ш...нель;

в) дал...чнь, к...ш...ня, х...м...рний, с...л...ще, вив...ршувати;

г) пл...сти, ж...рдина, в...в...ршувати, кр...шити, ч...кати.

Завдання 3. Укажіть, в якому рядку записано слова, в яких спрощення відбувається лише у вимові:

а) шістсот, контрастний, корисний, нещасний, гігантський;

б) студентський, шістдесят, шістнадцять, баластний, юристський;

в) обласний, туристський, хвастливий, рідкісний, випуский;

г) бандитський, пестливий, тріснути, рискнути, вискнуту.

Завдання 4. Зазначте, в якому рядку в усіх словах відбувається спрощення на письмі:

а) облас...ний, ненавис...ний, щас...ливий, контраст...ний, свис...нути;

б) чес...ний, шіс...надцять, пропус...ний, швидкіс...ний, хвас...ливий;

в) проїз...ний, корис...ливий, перехрес...ний, вартіс...ний, рідкіс...ний;

г) ціліс...ний, сер...це, пес...ливий, якіс...ний, почес...ний.

Практична цінність вивчення лексики насамперед у тому, що слухачі свідомо підходять до розуміння значення і сфери вживання слова, до потреби збагачення словникового запасу і звільнення власного мовлення від слів, які функціонують поза межами літературної норми (діалектизмів, жаргонізмів тощо). На основі теоретичних знань вони оволодівають навичками добору в кожному конкретному випадку вживання найбільш точних і виразних лексем. Основним напрямом роботи над лексикою в процесі вивчення української мови є збагачення словникового запасу здобувачів освіти (Богословець, 2013, с. 65). Воно має здійснюватися не тільки на кожному практичному занятті, а й у процесі самостійної роботи. Іноді доводиться з'ясовувати значення лексичних одиниць, користуючись різними способами залежно від специфіки слів (конкретне чи абстрактне, з прямим чи переносним значенням, нейтральне чи емоційно забарвлене тощо). Якщо слово має увійти до активного словникового запасу слухачів, необхідно витлумачити його значення, а також з'ясувати сферу стилістичного використання й особливості лексичної сполучуваності (Богословець, 2013, с. 24). Наприклад:

Завдання 1. Поясніть значення слів, користуючись тлумачним словником. Відповідно до їхнього значення уведіть деякі з них у речення.

Афект, відчай, відчуття, «Воно», гнів, депресія, ейфорія, екстраверсія, емоції, емпатія, ентузіазм, ефект плацебо, загальна психологія, зараження, здібності, ідеалізація, ідентифікація, індивідуальність, інтроверсія, інтуїція, компетентність, компетенція, комунікабельність, конфлікт.

Завдання 2. Відшукайте і виправте стилістичні та орфографічні помилки у тексті.

Особистість у соціології – це стійка система соціально значущих рис, що визначають біосоціальну природу людини і характеризують індивіда щодо члена тієї чи іншої спільності; вона показує переходи від індивідуального до соціального, від соціальної структури до міжособистісних стосунків та індивідуального поведінки. Очевидно в цьому випадку, що поняття особистості збігається із поняттям індивіда й людини.

У психології особистість вивчається різними галузями психологічної науки. Це обумовлюється багатоплановістю проявів особистості, їхньою деякою мірою суперечливістю.

Навички вживання слова забезпечать вправи, що передбачають уведення слів у словосполучення, речення, тексти (перекази, твори тощо) та виправлення неправильного слововживання. Неабияку роль у зв'язку з цим відіграє складання тлумачного словника спеціальних термінів за напрямом підготовки студента, а також обговорення результатів тлумачення термінів на практичних заняттях, наприклад:

Завдання 1. Встановіть відмінності в значенні та вживанні поданих близькозвучних пар слів, користуючись тлумачним словником або словником паронімів.

Дипломник – дипломант, декваліфікація – дискваліфікація, кампанія – компанія, церемонний – церемоніальний, пам'ятка – пам'ятник, прозовий – прозаїчний, рятувальник – рятувальник, музичний – музикальний, уява – уявлення, подвижник – сподвижник, континент – контингент, комплект – комплекс, перекладний – перекладацький, чисельний – численний, об'єм – обсяг, спиратися – опиратися, докласти – прикласти, книга – книжка, запитання – питання, керівництво – керування.

Завдання 2. Поміркуйте, від чого залежить рівень мовленнєвої культури психолога.

У сфері професійної діяльності психолога важливим є і писемне мовлення, адже професійна документація вимагає грамотності тексту, знань норм писемного мовлення, вміння складати та оформляти документи. Так, на практичному занятті з теми «Документи щодо особового складу» з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» майбутнім психологам пропонується, виконуючи різні види вправ, потренуватися у складанні документів, наприклад:

Завдання 1. Укладіть зразки заяв:

а) про вступ до закладу вищої освіти; б) про надання академічної відпустки; в) про зарахування на посаду; г) про дозвіл бути відсутнім на занятті; г) про надання матеріальної допомоги; д) про звільнення з роботи.

Завдання 2. Перекладіть українською мовою типові мовні звороти, що вживаються в заявах.

В связи с болезнью, к заявлению прилагаю, состою в должности, тяжелое материальное положение. освободит от занятий, освободит с должности, снять с работы, с зачислением в штат, долгосрочная ссуда, заявляющий.

Завдання 3. Напишіть автобіографію, дотримуючись чіткої послідовності подій.

Перевірка теоретичних знань здобувачів освіти із попередньої теми проводиться у формі комунікативного тренінгу «Запитання – відповідь». Завдання такого типу активізують увагу, допомагають діалогізувати монологічне мовлення, правильно формулювати запитання і відповідати на них. Як зауважують дослідники, «... комунікативний метод найкраще забезпечує спілкування викладача і студента під час навчання, саме цей стає основним методом при засвоєнні навчального матеріалу, в його повторенні, коректуванні та інших видах професійної діяльності типу: усного переказу прослуханого чи прочитаного тексту; бесіди за тематикою заняття; перевірки письмових вправ тощо» (Срмоленко, Бибик, Сологуб та ін., 2005, с. 165).

Після визначення засвоєного рівня теоретичних знань із попередньої теми викладач, використовуючи

наочні засоби навчання, переходить до ознайомлення студентів із новою темою «Резюме як документ щодо особового складу». Студенти разом із педагогом визначають реквізити документа, пояснюють його мовні особливості, поєднуючи їх схематично за призначенням лексем у лексико-семантичну та лексико-тематичну групи, виконують відповідні завдання, наприклад:

Завдання. Напишіть резюме, мета якого – заміщення вакантної посади соціального психолога в державній установі, використовуючи інформацію з оголошення, супровідний і рекомендаційний листи.

Таким чином, важливим завданням викладачів закладів вищої освіти є формування фахової компетентності майбутніх фахівців-психологів, ціннісних орієнтацій мовної особистості, розвиток уявлень здобувачів освіти про рідну мову як динамічну систему, що постійно розвивається.

Висновки. Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» – важлива складова підготовки магістрів психології, що впливає на формування їхньої професійної компетентності. На сучасному етапі актуальним залишається створення на заняттях із ділової української мови таких умов та постановка таких комунікативних завдань, які б стимулювали студентів до усвідомленого засвоєння знань і творчого застосування набутих умінь і навичок. Професійна спрямованість української ділової мови в комплексі з іншими гуманітарними дисциплінами формує і виховує високі професійні, ділові, гуманні, моральні якості майбутніх фахівців.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у розгляді особливостей термінологічної підготовки фахівця, який повинен досконало володіти методами опрацювання термінологіки предметної галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Богославець, Л. П. (2013). Електронний підручник в інформаційно-освітньому середовищі. *Нові технології навчання: науково-методичний збірник*. Київ. С. 42–44.

Шевчук, С. В. (2011). Українське ділове мовлення: підручник. Київ: Арій. 286 с.

Богославець, Л. П. (2013). Інноваційні технології при вивченні дисциплін гуманітарного циклу. *Перспективні напрямки української науки: збірник статей*. Запоріжжя. Т. 1. С. 64–66.

Срмоленко, С. Я., Бибик, С. П., Сологуб, Н. М. та ін. (2005). Довідник з культури мови. Київ: Вища школа. 399 с.

Ділова українська мова. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів (2016) / упоряд. Л. П. Богославець. Київ: КНУТД. 81 с.

Мацюк, З., Станкевич, Н. (2011). Українська мова професійного спілкування: навч. посіб. 2-е вид. Київ: Каравела. 352 с.

REFERENCES

Bohoslavets, L. P. (2013). Elektronnyi pidruchnyk v informatsiino-osvitnomu seredovyshchi. *Novi tekhnologii navchannia* [Electronic textbook in the information and educational environment. New learning technologies]:

naukovo-metodychnyi zbirnyk. Kyiv. S. 42–44. [in Ukrainian].

Shevchuk, S. V. (2011). *Ukrainske dilove movlennia: pidruchnyk*. [Ukrainian business language]. Kyiv: Arii. 286 s. [in Ukrainian].

Bohoslavets, L. P. (2013). Innovatsiini tekhnolohii pry vyvchenni dystsyplin humanitarnoho tsykladu [Innovative technologies in the study of humanitarian disciplines]. *Perspektyvni napriamky ukraïnskoi nauky: zbirnyk statei. Zaporizhzhia*. T. 1. S. 64–66. [in Ukrainian].

Yermolenko, S. Ya., Bybyk, S. P., Solohub, N. M. ta in. (2005). *Dovidnyk z kultury movy* [Handbook of

language culture]. Kyiv: Vyshcha shkola. 399 s. [in Ukrainian].

Dilova ukrainska mova. Metodychni vkazivky do praktychnykh zaniat ta samostiinoi roboty studentiv [Ukrainian business language. Methodical instructions for practical classes and independent work for students]. (2016) / uporiad. L. P. Bohoslavets. Kyiv: KNUTD. 81 s. [in Ukrainian].

Matsiuk, Z., Stankevych, N. (2011). *Ukrainska mova profesiinoho spilkuvannia* [Ukrainian language of professional communication]: navch. posib. 2-e vyd. Kyiv: Karavela. 352 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 26.07.2021 р.

УДК 37.041:[37.091.12.011.3-051:81]
DOI: 10.37026/2520-6427-2021-107-3-106-110

Ірина ШИНГОФ,
аспірантка Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Краматорськ, Україна
ORCID: 0000-0002-9343-0792
e-mail: sh.irina@ippo.dn.ua

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Анотація. У статті проаналізовано наукову літературу та нормативні документи, що визначають формування принципів культури професійного саморозвитку вчителя-словесника. Обґрунтовано авторські принципи: тотожності проєктів професійного саморозвитку вчителя-словесника асоціативним моделям-сюжетам життєтворчості природи; активності в побудові й реалізації технології й методики професійного саморозвитку на мистецьких засадах; дихотомного ставлення до цілісних складників культури професійного саморозвитку педагога, його здатність до самоактуалізації; неперервності зв'язку особистісної зорієнтованості й синкретичності в оволодінні педагогом культурою професійного саморозвитку

на основі мистецтва. Запропоновано адаптовану технологію фотовойс із метою розкриття індивідуальної траєкторії самозростання педагога. Визначено структурні компоненти культури саморозвитку вчителя-словесника, спрямовані на формування його духовності, активності у професійному самовдосконаленні, професійної компетентності, здатності до емоційно-вольової саморегуляції опанування цінностями змісту післядипломної педагогічної освіти, рефлексивної культури за проміжними результатами саморозвивального процесу.

Ключові слова: система принципів, післядипломна освіта, професійний саморозвиток, культура, учитель-словесник, фотовойс.

Iryna SHYNHOF,
PhD student of the Ivan Ziazium Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, Senior Lecturer at the Department of Social and Humanitarian Education Donetsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Kratomorsk, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9343-0792
e-mail: sh.irina@ippo.dn.ua